

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bölgesel Ağızlara Yer Verilmesi Üzerine Bir Değerlendirme

Kenan GÜNEŞ*

Öz. Avrupa Konseyi dil politikaları gereği benimsenen Eylem Odaklı Yaklaşım, toplumdilbilimsel bir anlayışla yabancı dil öğrenenleri birer sosyal aktör olarak nitelemekte ve hedef dilin betimleyici bilgilerini öğrenen bireylerden ziyade o dilin konuşucuları olarak görmektedir. Konseyin bu politikaları doğrultusunda yayınlanan Diller İçin Ortak Başvuru Metninde yabancı dil öğrenen bireylerin sosyodilsel yeteneklerini kullanarak ölçünlü dilin dışında hedef dilin konuşulduğu toplumun diğer katmanlarında gözlenen söyleyiş ve biçim farklılıklarına da uyum sağlaması gerektiği aktarılmaktadır. Ölçünlü dilin dışında gözlemlenen bölgesel ağızlar da toplumun sosyokültürel yapısında var olduğundan, özellikle ülkemizdeki coğrafi koşullara bağlı zengin dilsel farklılıkların olduğu düşünüldüğünde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bölgesel ağızlara da yer verilmesi düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Ülkemizde yedi farklı coğrafi bölge bulunmakta ve her bölge kendi içinde gösterdiği farklılıklar da dâhil olmak üzere birçok söyleyiş ve biçim farklılıklarına sahiptir. Bu sebeptendir ki Türkçeyi yabancı dil olarak öğretirken bölgesel ağızları sistematik şekilde öğretim süreci içine almak ve bu kapsamda ölçme ve değerlendirme sistemleri kurmak üstünde önemle durulması gereken konulardır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Bölgesel Ağızlar, YTÖ Müfredat, Toplum dilbilim

An Evaluation on the Placement of the Local Dialects into the Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract. Action Oriented Approach adopted in terms of the politics of European Council characterises the foreign language learners as the social actors and regards them as the speakers of the target language rather than the individuals who learn the descriptive data of it in line with Sociolinguistics. It is cited in the Common

* Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi YL Öğrencisi, kenanium@gmail.com

European Framework of Reference for Languages published in terms of the politics of the Council that the foreign language learners also need to comply with the differences of articulation and form that are observed in the other layers of the society in which the target language is spoken apart from the standart language by means of using their sociolinguistic talents. Since the local dialects that are observed apart from the standart language are available in the thesocio-cultural structure of the society, especially when the affluent linguistic differences depending on geographical conditions are taken into account, the notion of the inclusion of the local dialects into the teaching Turkish as a foreign language gains importance. There are seven geographical regions in our country and each region has articulation and form differences including the differences in itself as well. That's why it has a big importance to emphasise the issues of including the local dialects systematically into teaching process of the Turkish as a foreign language and to setting up an interrelating assesment and evaluation system.

Keywords: Teaching Turkish As a Foreign Language, Local Dialects, TTAFL Curriculum, Sociolinguistics.

1. GİRİŞ

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bölgesel ağızlara yer verilmesi üzerine bir değerlendirme yapmak için ağız, ağız atlası gibi bazı terimlere değinmek ve bu alanlarda ulusal ve uluslararası düzlemde yapılan çalışmalara göz atmakta fayda vardır.

Ağız ve Ağız Atlasları

Uluslararası dil bilimsel ölçülere göre her dilin konuşma biçimi, yerel farklılıkları bir ve halkın bir bölümünün kullandığı farklı bir çeşidi lektir. Eğer lektler bir coğrafi bölgeye aitse o zaman diyalektir ya da ağızdır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkçe_ağızları). Ülkemizde 7 coğrafi bölge bulunduğu gerçeğini göz önüne alındığında, üstelik bu bölgelerin her biri içerisinde de konuşulan dilin farklılıklar göstermesiyle Türkiye'nin ağız konusunda zengin bir coğrafyaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeptendir ki ağız ve ağız atlası terimlerini biraz daha ayrıntılı ele almak bu hususta faydalı olacaktır.

Gemalmaz (1994:4, 2010:331) ağız terimini “Genel anlamda bir dilin (language) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde belli bir bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü” olarak tanımlarken Adıgüzel (2013) dilbilimsel açıdan çok zengin ve nicelikli bir malzeme barındıran canlı dil metinleri olarak nitelendirmiştir. Ağız terimi hakkında kimi araştırmacılar genel bir tanım çerçevesi çizerken kimileri de ayrıntılı olarak tanımlama yoluna gitmişlerdir. Ergin (2002:10) Türk Dil Bilgisi adlı çalışmasında ağız terimini bilimsel bir yaklaşımla “Bir dilin bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır.” diye tanımlamıştır.

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere ağız belirli bir standart ya da diğer adıyla ölçünlü dil olarak kabul edilen üst bir sisteme bağlıdır. Doğal olarak ortaya çıkan bu alt sistem yazılı dilde pek görülmesi de söz konusu coğrafi bölgelerin sözlü iletişim dünyasında oldukça baskın şekilde yer almaktadır. İletişim alanı bulunduğu coğrafya ile sınırlıdır ve daha çok yerel bir konuşma dilidir. Bazı sözcük, kalıp ve söylemler standart dile yakınlığı dolayısıyla anlaşılırken standart yani ölçünlü dilden çok daha farklı söylem biçimleri de karşımıza çıkabilmektedir. Demir (2002:105-116) ise ağız terimini daha ayrıntılı olarak şu şekilde tanımlamaktadır:

Aynı kökten geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestijli standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir (Boz,2008: 153).

Ağız terimi hakkındaki bu bilgilerden sonra şu sorular ortaya çıkmaktadır: Ağız atlası nedir? neden önemlidir? Aslında ağız atlası terimine yakın anlamlı birkaç terim daha vardır; dil atlası, dil coğrafyası, dil haritaları, ağız haritaları, ağız coğrafyası (Boz,2008: 153). En genel tanımıyla ağız atlası Korkmaz'ın (2013:12) ifadesiyle “Bir dilin veya lehçenin ağızlarındaki ses bilgisi, şekil bilgisi özelliklerine ve söz varlığına göre hazırlanmış olan, bunların yayılış alanlarını gösteren haritaların oluşturduğu atlasır.”

Ağız atlasları ve içerisinde bulunan haritalar neden önemlidir? Bu soruya cevap niteliğinde olması açısından Gemalmaz'ın bu konudaki görüşlerine yer vermekte büyük fayda vardır. Çünkü ağız atlaslarının önemi hakkında en geniş bilgiyi Gemalmaz vermektedir: Yerli ağızların yüzyıllar boyu geçirdikleri gelişmelerin son durumunu gösteren (dil haritaları) ağız atlasları, insanlığın bütününe ilgilendirir, uzlaşmalardan bağımsız olan dil olaylarının karmaşıklığını yansıtır (1999:6-7). Bu ifadeler ışığında ağız atlaslarının bizi konuştuğumuz dilin tarihine doğru bir yolculuğa çıkardığını, atalarımızın yaşam ve söylem biçimlerini anlayıp özümsememizi sağladığını kolaylıkla ifade edebiliriz. Yine Adıgüzel (2013:393) de “Her dil için gerekli ve önemli olan ağız atlası, millet dilinin fotoğrafını çekerek dil anatomisinin nitelikli en ince detaylarını gün ışığına çıkarmakla kalmayıp, ölçümlü dilin

özlülük ocağını da sürekli diri tutabilmektedir. Türk milletinin aidiyetinin parçası olan geçmişte, atalarının fitratını, mantığını ve yaşam tarzını ortaya koyan çok estetik ve günümüz kullanımına çok kolay adapte olabilecek zengin bir kelime hazinesinin yok olmasını da önlemiş olacaktır.” sözleriyle bizi desteklemektedir. Bu atlaslar ve haritalar sayesinde ülkemizdeki karakteristik dilsel özellikler dilbilimsel bir çerçevede ortaya konmaktadır. Farklı coğrafi bölgeler için oluşturulan bu haritaların yer aldığı atlaslar bize o bölgelerin yaşam tarzları, anlayış biçimleri, ifade tarzları hakkında bilgiler vermektedirler. Kayra (1991:304) 'ya göre de bir ülkedeki ağız konuşurlarının hem sayısal durumu hem de dağılımı hakkında bilgi veren (dil haritaları) ağız haritaları, aynı zamanda o ülke insanların hayat görüşlerini belli ölçülerde yansıtır. Söz konusu bölgenin, oradaki insanların, onların konuştukları dilin diğer bir deyişle yerel ağızların yerine göre eski tarihlerdeki dilsel değişmelerinin birer aynası, dil akrabalıklarının canlı tanıkları ve yaşayan ve yarınki dilin yapıcıları olduğunu (Gemalmaz, 1989) ifade edersek ağız atlaslarının da ne kadar önemli olduğunu vurgulamış oluruz.

Ağız atlası çalışmalarının önemine değindikten sonra ağız atlası çalışmalarının tarihçesine kısaca bir göz atıldığında şu bulgular karşımıza çıkmaktadır: Boz'un (2008) 'Ağız Atlasları' çalışmasında da belirttiği gibi dünyada bilinen ilk ağız atlası çalışmaları XIX. Yüzyılın sonlarında başlamıştır. İlk olarak Almanların 1876'da yayınladıkları "Alman Dil Atlası" ile ikinci olarak Fransızların 1902'den itibaren yayınlamaya başladıkları "Fransız Dil Atlası" daha sonra hazırlanacak olan atlaslara birer rehber olmuştur. Türk dünyası tamamıyla ele alındığında Azerbaycan Dilcilik Enstitüsü tarafından 1958 de hazırlanmaya başlanan ve toplamda 17 yılda tamamlanan 128 haritalık atlas Türk dünyasının en önemli ağız atlası olarak kabul edilir. Ülkemizde ise bu alanda göze çarpan ilk çalışma Karahan tarafından yapılmıştır (Karahan, 1996:205-227). Karahan çalışmasında Rumeli ağızlarına yer vermemiş (Buran, 2011:7) ve ağız haritasını "Doğu, Kuzeydoğu ve Batı grubu ağızları" olmak üzere 3 ana grup olarak tasnif etmiş ve bu ana grupların altına da alt grupları dâhil etmiştir. Karahan'ın yaptığı bu çalışma ilk derli toplu çalışma olması bakımından önemlidir:

1. Doğu Grubu Ağızları: Ağrı, Artvin merkez ile Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa [(Birecik ve Halfeti hariç), Van ağızları]]

Alt Gruplar:

I.Grup: Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Palu, Karakoçan (Elazığ) ağızları

II. Grup: Kars (Ardahan, Posof hariç), Erzurum merkez, Aşkale, Ovacık, Narman, Pasinler, Horasan, Hınıs, Tekman, Karayazı, Erzincan merkez, Tercan, Çayırılı, Kemah, Refahiye, Gümüşhane ağızları

III. Grup: Ardahan, Posof (Kars), Artvin merkez, Şavşat, Yusufeli, Ardanuç (Artvin), Oltu, Tortum, Olur, Şenkaya, İspir (Erzurum) ağızları

IV. Grup: Kemaliye, İliç (Erzincan), Elazığ merkez, Keban, Baskil, Ağın, Harput (Elazığ) Tunceli ağızları

2. Kuzeydoğu Grubu Ağızları: Hopa, Borçka, Arhavi (Artvin), Rize ve Trabzon ağızları)

Alt gruplar

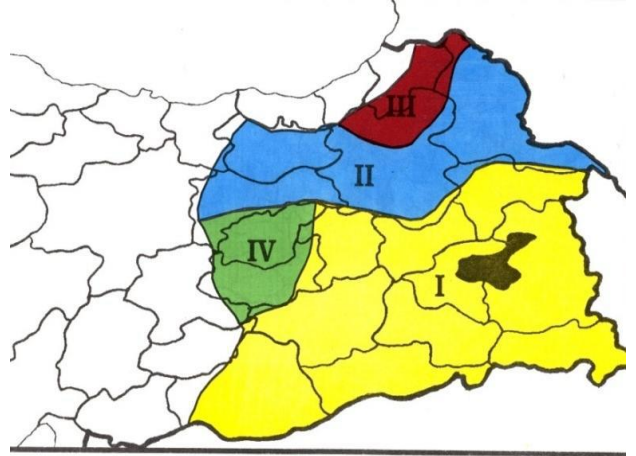
I. Grup: Trabzon, Rize merkez, Kalkandere, İkizdere, Gündoğdu, Büyükköy ağızları

II. Grup: Çayeli, Çamlıhemşin, Pazar, Ardeşen, Fındıklı (Rize) ağızları

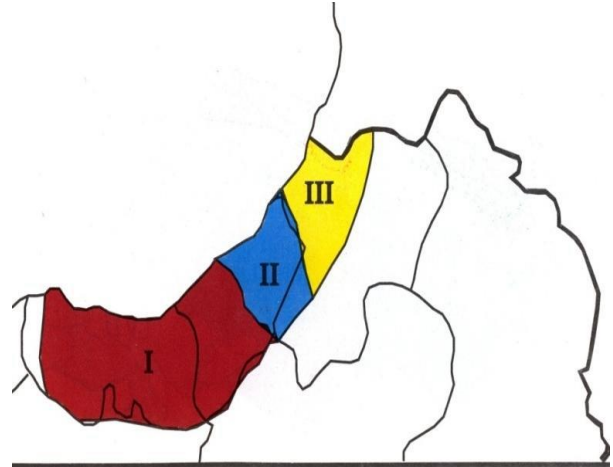
III. Grup: Arhavi, Hopa, Borçka, Kemalpaşa, Muratlı, Ortacalar, Göktaş, Camili, Meydancık, Ortaköy (Artvin) ağızları.

3. Batı Grubu Ağızları: Adana, Adıyaman, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Muğla, Nevşehir, Niğde, ordu, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat, Zonguldak ağızları.

Alt Gruplar

DOĞU GRUBU AĞIZLARININ ALT GRUPLARI

KUZEYDOĞU GRUBU AĞIZLARININ ALT GRUPLARI

I. Grup: Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları

II. Grup: İzmit ve Sakarya ağızları

III. Grup: Bolu (Göynük, Mudurnu, Seben, Kıbrısçık hariç), Zonguldak, Bartın, Kastamonu, (Tosya hariç), Ovacık, Eskipazar (Çankırı) ağızları

IV. Grup: Beypazarı, Çamlıdere, Kızılcahamam, Güdül, Ayaş (Ankara), Göynük, Mudurnu, Seben, Kıbrısçık (Bolu), Çankırı (Ovacık, Eskipazar ve Kızılırmak hariç)

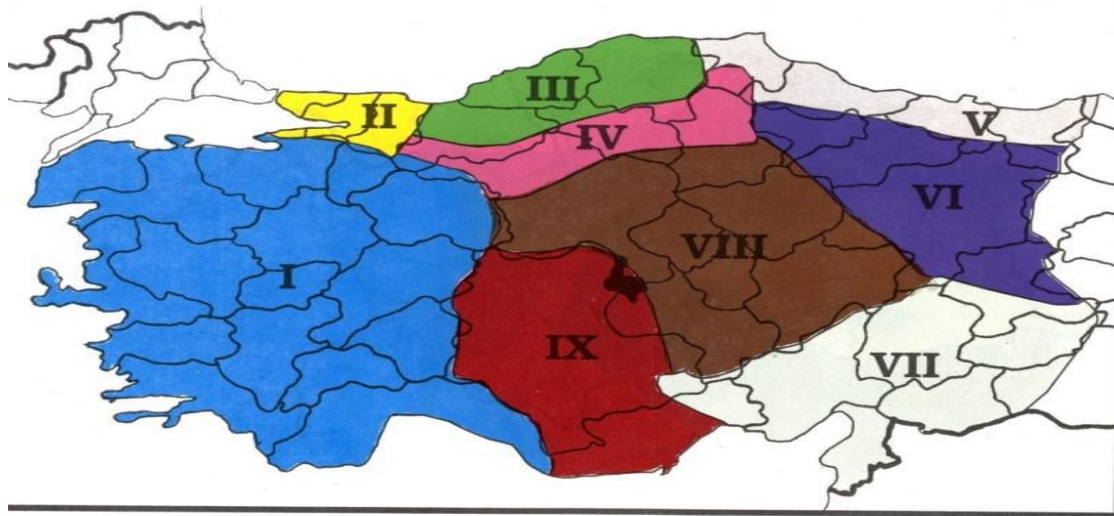
V. Grup: Sinop (Boyabat hariç), Samsun (Havza, Ladik hariç), Ordu (Mesudiye hariç), Giresun (Alucra ve Şebinkarahisar hariç), Şalpaazarı (Trabzon) ağızları

VI. Grup: Havza, Ladik (Samsun), Amasya, Tokat, Sivas (Şarkışla ve Gemerek hariç), Mesudiye (Ordu), Şebinkarahisar, Alucra (Giresun), Malatya merkez, Hekimhan, Arapkir ağızları

VII. Grup: Tarsus (İçel), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya), Birecik, Halfeti (Urfa) ağızları

VIII. Grup: Ankara merkez, Haymana, Bâlâ, Şereflikoçhisar, Çubuk, Kırıkkale, Keskin, Kalecik, Kızılırmak, (Çankırı), Çorum merkez ilçesi ile güneyindeki ilçeler, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Kayseri, Şarkışla, Gemerek (Sivas), Yozgat ağızları

IX. Grup: Konya (merkez ilçenin bazı yöreleri ve Ereğli hariç), İçel (Tarsus hariç) ağızları

BATI GRUBU AĞIZLARININ ALT GRUPLARI

Türkiye’de Ağız Çalışmaları

Dil bir bütündür. Dil birçok ögesiyle beraber bir bütün oluşturmakta ve çok geniş bir yelpazede bir milletin sesi olmaktadır. Bu bütünlük çerçevesinde bir dil üzerinde çalışma yapılırken o dilin sadece güncel durumunu baz almak çalışmayı yalın ve eksik bırakacaktır. Sadece ölçünlü dil olarak kabul gören ve kullanılan bölümünü de ele alamayız. O dilin geçirdiği tarihsel evreleri ve konuşulduğu coğrafyada izlediği ve seyrettiği değişimleri de göz ardı etmemek gerekir. Bir millete ait dil söz konusu coğrafyada farklılıklar gösterebilir. Aynı kavramlar farklı coğrafi bölgelerde farklı şekillerde seslendiriliyor olabilir. Bu da bizlere Adıgüzel’in (2013:387) “Türkiye Türkçesinin önemli dil alanlarından biri de ağızlardır.” sözünden hareketle ağız çalışmalarına ağırlık verilmesi gerçeğini göstermektedir.

Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmaları yerli araştırmacılar ve yabancı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar olarak iki grup halinde ifade etmek mümkündür. Korkmaz’a (1976:143) ve Adıgüzel’e (2013) göre başlangıcı 1867’ye kadar uzanan bu çalışmalar A. Maksimov’un Htulaoendigörve Karamanlı ağızları üzerine yazdığı *OpıtIzsledovaniya Tjurskiclı Dialektov v Chudavendgare i Karamanii* (St. - Petersburg 1867) adlı denemesinden 1940’lı yıllara değin yapılan çalışmalar birkaç istisnai durum dışında çok büyük bir çoğunlukla yabancı araştırmacılar dönemi olarak nitelendirilebilir.

Yabancı araştırmacılar döneminden sonra 1940 yılından sonra başlayan dönem ağız çalışmaları ekseninde çok daha verimli geçmiştir. Bu dönem 1867 yılındaki başlangıç döneminin aksine yerli araştırmacılar dönemi olarak nitelendirilebilir. Adıgüzel (2013:389) bu çalışmaların özellikle 1970’li yıllardan sonra hem nitelik hem de nicelik bakımından çok önemli ilerlemeler kaydettiğini belirtmiştir. Sadettin Buluç, Selahattin Olcay, Turgut Günay, Ahmet B. Ercilasun, Tuncer Gülensoy, Hamza Zülfika, Efrasiyap Gemalmaz, Ahmet Buran, Nuri Yüce, Paki Küçüker, Ahmet GünÇen, Sadi H. Nakiboğlu, Ayşe kılıç, Hülya Pilâncı, Mukim Sağır, Leyla Karahan, Nurettin Demir, Erdoğan Boz, Ali Akar, Muharrem Öçalan gibi daha birçok araştırmacı hem bireysel çalışmaları hem de yönetmiş oldukları yüksek lisans ve doktora tezleri ile bu alana çok büyük katkılar sağlamışlardır. Eryılmaz (2015: 32) da Korkmaz’ın (2005) belirttiği başlangıç dönemlerinde yabancı Türkologlar tarafından yürütülen çalışmalara 1940’lı yıllardan sonra yerli araştırmacıların yöneldiği hususuna değinerek bu alanda bilim dünyasına sunulan yayınları 3 grup halinde sınıflandırmıştır: Derleme yayınları, metin derlemeleri, belli bir konu üzerinde duran yayınlar.

Derleme yayınları

- ✚ Tuncer Gülensoy'un "Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Dergisi" (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 1970, s.211-236).
- ✚ Türk Dil Kurumu tarafından 1963- 1982 yılları arasında yayınları yapılan, "Türkiye'de Halk Ağızlarından Yapılan Derleme Sözlüğü."
- ✚ Hamit Zübeyr Koşay ve İshak Refet İŞITMAN tarafından 1932 yılında yayınlanan "Anadilden Derlemeler."
- ✚ Hüseyin Hüsnü'nün 1937 yılında yayınladığı "Kayseri Sözlüğü."

Metin Derlemeleri

- ✚ Ahmet Caferoğlu'nun "Niğde Ağzından Örnekler", "Aydın İli Ağzından Örnekler ve Etnografya Bakımından Önemi", "Muğla Ağzı", Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları", "Konya İlinin Ermenek Ağzı" eserleri.
- ✚ Hamza Zülfikar'ın "Atasözleri, deyimler, alkış, kargış ve bilmeceler" adlı makalesi.
- ✚ Selahattin Olcay, Ahmet Bican Ercilasun ve Ensar Arslan'ın "Arpaçay Köylerinden Derlemeler."
- ✚ Hayasi Tooru ve İsmail Hakkı Akyoloğlu'nun "A Turkish Dialect in North Western Anatolia", eserleri.
- ✚ Tuncer Gülensoy ve Ahmet Buran'ın "Elazığ Yöresi Ağızların Derlemeler I" çalışmaları.
- ✚ Zeynep Korkmaz'ın "Nevşehir ve Yöresi Ağızları", Güney-Batı Anadolu Ağızları" adlı yayınlarıyla birlikte "Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine" makalesi.
- ✚ Şevket Beysanoğlu'nun "Diyarbakır Ağzı" adlı çalışması.
- ✚ Selahattin Olcay'ın "Erzurum Ağzı" eseri.
- ✚ Efrasyap Gemalmaz'ın "Erzurum İli Ağızları" çalışmalarıyla birlikte, çeşitli ağız araştırmaları mevcuttur.

Belli bir konu üzerinde duran yayımlar

Bu araştırmalar belli bir dilbilgisi kategorisini ya da konusunu Anadolu ağızları üzerinden incelemiştir.

- ✚ Zeynep Korkmaz'ın “Batı Anadolu Ağızlarında Asli vokal uzunlukları hakkında”, “Eski Anadolu Türkçe'sindeki –van/-ven, vuz/-vüz bildirme eklerinin Anadolu Ağızlarındaki kalıntıları.”
- ✚ Ahmet Caferoğlu'nun, “Anadolu ağızlarında Metathese gelişmesi”, “Anadolu ağızlarında içses ünsüz benzeşmesi”, “Anadolu ağızlarında konson değişimleri”, “Anadolu ve Rumeli ağızlarında ünlü değişimleri”.
- ✚ Saadettin Buluç'un “Anadolu ağızlarında bazı fiil çekimleri üzerine”, “Anadolu ağızlarında bazı ses ve yapım özellikleri”.
- ✚ Hasan Eren'in “Onomatopelere ait notlar”; Louis Bazin'in “Apropos de l'exclamation Anatolienneaboo” eseri.
- ✚ Hasan Eren ve Andre Titze'nin “Anadolu ağızlarında Rumca, İslavca ve Arapça kelimeler” adlı yazıları.

Doğan Aksan'ın “Birkaç Türkçe yer adı ve bunların dilbilimi ve kültür bakımından önemi” adlı eseri belli başlı çalışmalardır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgularla ilgili bilgi içeren yazılı araç-gereçlerin incelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmada doküman incelemesi üzerinden durum belirlemesi yapılacağından evren ve örneklem seçimine gidilmemiştir.

BULGULAR

Yabancı dil öğretiminde izlenecek yollar belirlenirken uluslararası standartları gözetmek gerekir. Uluslararası standartları yerel kültür öğeleriyle sentezleyerek yapılan dil öğretim sürecinin sonunda kültür aktarımı da sağlanmış ve bu standartların öngördüğü çok dillilik çok kültürlülük faktörleri de ele alınmış olacaktır. Söz konusu standartların ait olduğu Avrupa Konseyinin Diller için Ortak Başvuru Metni ve Amerikan Yabancı Dil Öğretim Konseyi yabancı dil öğretiminde çok dillilik ve çok kültürlülük üzerinde durmaktadır. Bu iki

uluslararası standart yabancı dil öğretim süreçlerinin nasıl olacağı konusunda yol gösterici birer nitelik taşımaktadır. Bu standartlardan elde edilen bulguların öğretim süreçlerine dâhil edilmesi hususu yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ele alınması gereken bir olgudur.

Avrupa Konseyi Ortak Başvuru Metnine Göre Yabancı Dil Öğretimi

“Avrupa Konseyi, Avrupa’nın geleceği için çok kültürlü, çok dilli bir toplum yaratma anlayışını vazgeçilmez bir eğitim hedefi olarak belirlemiş ve bu hedefe ulaşma konusunda üye ülkeleri yönlendirmeye başlamıştır.” (Demirel, 2003: 241). Günday’a (2013: 315) göre konseyin oluşturmaya çalıştığı bu çok kültürlülük ve çok dillilik bilinci yalnızca diğer ülkelerin kültür ve dillerini öğrenmeyi kapsamamakta, buna ek olarak aynı toplum içindeki farklı bölgesel kültür ve dilsel farklılıkları öğrenmeyi de dâhil etmektedir. Konseyin hazırlamış olduğu Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninde konseyin dil politikaları gereği olarak yabancı dil öğretiminde “Eylem Odaklı Yaklaşım” benimsenmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri arasındaki serbest dolaşım hakkından hareketle yabancı dil öğrenenler birer sosyal aktör olarak kabul edilmiş ve dil öğrenenlere hedef dilin yapısı üzerine betimleyici bilgiler vermekten ziyade öğrenenlerin söz konusu hedef dilin kullanıcıları olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Günday,2013). Eylem Odaklı yaklaşım sadece dilin yapısal özelliklerinin ölçünlü dile dayandırılarak öğretilmesi yerine dil-toplum ilişkisine ağırlık vermektedir. Bu anlayış içerisinde dili belirli bir standart etrafında döndürmekten çok dış etkenlere bağlı olarak toplumsal bir olgu olarak görür. Dolayısıyla toplumu oluşturan bütün öğeler o dilin birer ögesidir ve bu kesin suretle söz konusu hedef dilin unsurlarına da yansiyacaktır. Bilindiği üzere Avrupa konseyinin dil politikaları günümüz yabancı dil öğretiminde dayanak noktasıdır. Bu politikalar incelendiğinde eylem odaklı yaklaşımın toplumdilbilim ile ortak bir paydada etki gösterdiğini söyleyebiliriz. Nitekim Günday’ın (2013:315) da yabancı dil öğretiminde ölçünlü dilin yanında söz konusu dilin lehçeleri, bölgesel ağızları, sokak dili, gençler tarafından kullanılan dili, sosyal medya dili, internet dili gibi “özel alan dili” ya da toplumdilbilim adıyla “ağızlar” da öğretilmelidir görüşü OBM’deki sosyodilsel yetenekler (112,114,115) terimiyle örtüşmektedir.

Ortak başvuru metninde benimsenen eylem odaklı yaklaşımın toplumdilbilim ile sentezinden doğan bu anlayış hedef dili sosyal bir bağlam içerisinde ele alır ve hedef dili öğrenenleri birer sosyal aktör olarak görür (OBM,2001:6). Bu sosyal aktörler toplumdilbilimsel yetenekler ile donatılmalı ve bu sosyokültürel bağlamın bir ürünü olarak da hedef dilin konuşulduğu toplumdaki farklılıkları, özel dilsel ve söyleyiş biçimlerini, ağız ve lehçe özelliklerini

sosyodilsel yetileri vasıtasıyla kullanmalıdırlar. Metnin ikinci bölümünde de “dil kullanıcılarının dil deneyimleri sürecinde dilsel ve kültürel sınırlar ötesi iletişim taleplerini toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında karşılayabilen bir yabancı dil öğrenimini dikkate almayı önermektedir.” (Günday,2013).

Amerikan Yabancı Dil Öğretim Konseyi (ACTFL)

ACTFL'nin (Amerikan Yabancı Dil Öğretim Konseyi) de yabancı dil sınıfları için odak noktası “Diğer dillerin kullanıcıları ile uygun ve anlamlı biçimde iletişim kurmanın edinilmesidir.” Bu anlayış doğrultusunda ACTFL yabancı dil öğretiminde 5C hedefi koymaktadır:

- ✚ *İletişim (Communication),*
- ✚ *Kültürler (Cultures),*
- ✚ *Bağlantılar (Connections),*
- ✚ *Kıyaslama (Comparisons),*
- ✚ *Topluluklar (Communities).*

ACTFL'nin bu hedefler doğrultusunda söyleyiş farklılıkları çerçevesinde belirlemiş olduğu bazı standartlar vardır:

- ✚ Pratik ve perspektif arasındaki ilişkiyi kavramak (ACTFL standart 2.1:4),
- ✚ Hedef dil ve kaynak dilin kıyaslanması yoluyla dilin doğasını kavramak (ACTFL standard4.1: 4),
- ✚ Hedef dil ve ağız farklılıkları arasında kıyaslama yaparak bağlantılar kurma yeteneğini geliştirmek (Comparison hedefiyle bağlantılıdır),
- ✚ Sosyolinguistik bilgiyle yabancı dildeki disiplinleri kavrayıp güçlendirmek (ACTFL standart 3.1:4),
- ✚ Öğrencilere dili okul içinde ve dışında (ayarlanmamış, gerçek ortamda) kullanma yetisini kazandırmak (ACTFL standart 5.1:4).

Yukarıda uluslararası düzlemde kabul görmüş standartlar bizlere Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılan sınıflarda da izleyeceğimiz yol hakkında bilgi vermekte ve ilham kaynağı olmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Avrupa konseyi ortak başvuru metni ve ACTFL'nin belirlemiş olduğu standartları göz önüne alarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretim sürecinde bu standartların yer alması için gerekli çalışmaların yapılması, bunun neden ve nasıl yapılması gerektiği, özellikle bölgesel ağızların yabancı dil olarak Türkçe öğretim müfredatında ve sınıf ortamında yer alması gerektiği hususları bu bölümde ele alınmaktadır.

Toplumdilbilim, Yabancı Dil ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ağızlar

Toplumdilbilim Nedir?

Toplumdilbilimsel yetiler yukarıda da belirttiğimiz üzere hedef dilin standart olan kısmına ek olarak bölgesel biçim ve söyleyiş farklılıklarını bilip, kullanmayı, hedef dilin konuşulduğu toplumun diğer katmanlarındaki dilsel zenginliklere hâkim olarak sosyodilsel bir yetiyle bu alanlarda iletişim kurma becerisine sahip olmayı içerir.

Toplumdilbilim kurucusu olarak Amerikalı toplumbilimci Labov (1996/2006) kabul görmektedir. Labov dili toplumsal bir olgu olarak değerlendirir ve dilbilimini toplumdilbiliminin bir parçası olarak görür. Okul vasıtasıyla bireylere öğretilen ortak (languecommune) ve resmi (langueformelle) dil dışında bir toplumda belirli bir bölgeye özgü kullanım şekillerini içeren diyalektlere ve farklı sınıfların kullanımlarına göre değişiklik gösteren sosyolektlere de değinen bu toplumbilimsel anlayış (İmer, 1987:219-227) toplumun sadece bir kesiminde konuşulan dili değil bütün katmanlarda kendini gösteren dilsel özellikleri inceler ve bunun dil öğretimine yansıtılmasını ister. Dil olgularıyla toplumsal olguları birbirinden bağımsız görmez. Vardar ve Diğ (1980: 144) de bunu destekler nitelikte "toplumdilbilimini" dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle bu iki tür olgu arasındaki eşdeğerliliği inceleyen karma" olarak nitelerken Baylon (1997) 'a göre de toplumdilbilim, bir topluluğunun içindeki farklı kullanımları toplumsal yapılarla bağıntılı olarak ele alan bir kavramdır.

Yabancı Dil ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ağızlar

Avrupa Ortak Başvuru Metninin benimsediği eylem odaklı yaklaşım ve aynı düzlemde anlayışa sahip olan toplumdilbilimsel yaklaşımın öğretileri ve betimledikleri yabancı dil öğretimi, yabancı dil öğrenen birey kavramları dikkate alındığında bölgesel ağızların, özel alan dillerinin, diğer bir ifadeyle hedef dilin konuşulduğu toplumdaki ölçünlü dilin dışındaki

dilsel unsurların kullanımını dil açısından değerlendirip hata olarak kabul etmek pek doğru bir anlayış olmayacaktır. Yabancı dil öğretimlerinde, daha özele de indiğimizde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bölgesel ağızların belirli oranlarda öğrenenlere aktarılıp Günday'ın (2013: 318) da belirttiği gibi bu ağız söyleyişlerini çok dillilik ve çok kültürlülük çerçevesinde ele almakta fayda vardır. Çünkü toplumun belirli katmanlarındaki bu söyleyiş ve biçim farklılıkları Avrupa konseyinin de ısrarla üstünde durduğu çok kültürlülük ve dilliliğin doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde sistematik bir şekilde ele alınan bölgesel ağızların öğretimi dil-toplum-kültür sacayağına bir dayanak oluşturacaktır.

Yabancı dil öğretiminde öğrenenin o dili neden öğrenmek istediği, hangi alanlarda kullanacağı yani diğer bir deyişle öğrenenin ihtiyacı bu bağlamda çok önemli ve elzemdir. Öğrenen ihtiyacı her zaman ilk sıralarda dikkate alınması gereken bir husus olarak kalmaya devam ederken öğrenen kişinin toplumumuzda çok farklı coğrafi bölgelerden gelen kişilerle iletişim halinde olacağı da unutulmamalıdır. Varshney de bunu destekler nitelikte bir dilin telaffuz biçimlerinin coğrafik ve kültürel sebeplerden dolayı her 6 milde değişim gösterdiğini ifade ederek gerçek bir yaşam diyalogunda iki konuşmacının söyleyiş ve telaffuz standartının eğitim ve yaşamına bağlı bir temelde değişiklik göstereceğini belirtmiştir. 1 milyon, 1.609344 km²'ye eşit olduğu hesaba katıldığında Türkiye'nin 302,535 mil² olan yüz ölçümünün 783,562 km² ye tekabül ettiği görülmektedir. Varshney'e (1985) göre bu alan göz önünde bulunduğu yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir bireyin sınıf ortamından çıktığında yaklaşık olarak her 77 km²'lik alanda farklı bir söyleyişe ve talaffuza sahip bir başkasıyla karşılaşması çok muhtemeldir. Bu kadar heterojen diye tanımlayabileceğimiz dilsel bir ortamda yabancı dil öğrenen birçok birey bir dizi farklı ağza sahip konuşucuyu içeren bir ortamda iletişim kurma becerisi göstermek durumundadır (Hyltenstam, 1981). Bu bilgiler doğrultusunda sınıf ortamında ve daha önce yapılması gereken planlamalarda bölgesel ağızların müfredata sistematik olarak eklenmesi önemli bir nitelik taşımaktadır. Ginn ve Company (2005) sınıflarda ağızların kasıtlı ve bilinçli şekilde kullanılmasının içinde var olmasa bile müfredatı engellemekten ziyade öğrencilerin gelişmesine olanak sağlayacağını ifade etmişlerdir. Sınıf ortamında öğrenciler için karşılaşmaları muhtemel olan ağızların konuşucuları olmayabilir. Burada da öğretmenin rolü çok önemlidir. Hâlihazırdaki öğretim programlarında yer almasa bile öğretmenin bu ağızları onlara orijinale en yakın şekilde aktarması en azından dilsel bir veriye tanınımlık kazandıracaktır. Melchers ve Shaw (2003) da bu gibi sınıfta rol modelin olmadığı durumlarda öğrencilerin öğretmeni taklit ederek ağız

konusunda yeterlilik kazanabileceklerini belirtmiş ve taklidin öğrenme süreçlerinde çok önemli bir rol üstlendiğini ifade etmişlerdir.

Bu sebeptendir ki Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylere toplumdilbilimsel yetiyi kazandırmak yabancı dil olarak Türkçe alanında hedeflerimizden biri olmalıdır. İşisağ (2009:279) da bu konuya *Toplumdilbilimin Yabancı Dil Öğretimine Katkısı* adlı çalışmasında yer vermiştir. İşisağ, başarılı ve kullanım ağırlıklı bir yabancı dil öğretimi için toplumdilbilimsel yetiyi yabancı dil öğrenenlerde geliştirilmesi gereken bir yeti olarak nitelemiştir. Dilsel çeşitliliğin, farklılıkların çok olduğu toplumumuzda bireyler arasındaki etkileşim her geçen gün daha da artmaktadır. Bu artış kökeni toplumun birçok farklı kesimine ait olan dilsel öğeleri de her gün bir araya getirmektedir. Farklı ulustan gelen bir öğrencinin Türkiye’de farklı ağızdan biriyle karşılaşmaması hemen hemen imkânsızdır. Temel olarak ağız farklılıkları dinleme-algılama becerisine etki etmektedir. Standart dilden farklı bir söyleyişle karşılaşan bir öğrenci anlama ve algılamada sorun yaşayacağından (Schimtd, 2011) sağlıklı bir iletişim kurmakta zorlanacak ve bu hedef dil Türkçeye karşı da olumsuz bir tutum edinmesine yol açacaktır. Söz gelimi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden birisiyle iletişim halinde olan yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir birey “Bak pisik geçiyor.” cümlesindeki pisik sözcüğünün kedi sözcüğü yerine kullanıldığını anlamayacaktır. Aynı şekilde iç Anadolu’dan birisiyle iletişime geçen Türkçe öğrenen bir birey “Biz evde balak besliyoruz.” cümlesindeki balak sözcüğünün tavşan yavrusu olduğunu hiçbir şekilde aşına olmadığı için anlamayacaktır.

Bir yabancı dil öğrencisinin hedef dildeki ağızsal bir söyleyişi dinlediğinde yaşadığı anlama-algılama zorluğu pedagojik bir problemdir. Bu nedenle öğretmenlerin ağızsal söyleyişteki farklılıkların anlama- algılama ve dinleme becerisine etkisini mutlaka göz önünde bulundurması gerekmektedir (Gold, 2015:18). Goh (1999) da dinleme becerisini etkileyen faktörleri inceleyen çalışmasında öğrencilerin %68’inin konuştuğu kişinin aksanının ya da standart dilden farklı olarak algıladıkları ifade türünün algılama-anlama becerilerini etkilediğini ifade ettiklerini tespit etmiştir. Böyle çok kültürlü bir ortamda tek başına ölçünlü dil kabul edilen İstanbul Türkçesinin öğretilmesi dilimizi öğrenen bireylerin iletişimde eksik kalmalarına yol açacaktır. Bu alanda yapılan birçok çalışma da söyleyiş ve telaffuz farklılıklarının hedef dilin farklı ağızlarına karşı olan tutum, okuryazarlık, kavrama ve çağrışım faktörleri üzerinde evrensel boyutta etkileri olduğunu gözler önüne sermektedir (Schmitd, 2011). Sneed ’e (2012) göre de farklılıkların öğretilmesini de kapsayan programlar daha motive ve daha geniş bir perspektifte iletişim becerilerine sahip olan öğrenciler

yetiştirmektedir. Yukarıda da aktarıldığı gibi sadece ölçünlü dil öğrenmiş bir birey “patates” yerine farklı bölgelerimizde patates için kullanılan “kartol, kumpir, gumpir, gömpir”; yeni kelimesi yerine kullanılan “acer”; kira yerine kullanılan “ıcar”; geçen sene yerine kullanılan “bıldır” gibi sözcüklerden bihaber olacak ve bu sözcüklerin geçtiği iletişim ortamlarında anlama ve kendini ifade etme sıkıntısı çekecektir. Einstein (1986: 31) bu tür sözcükleri kullanan kişilerle karşılaştığında dile karşı negatif tutum sergileyecek olan bir öğrencinin yabancı dil girdisinin hayati şekilde etkileneceğini ifade etmektedir. Aşağıdaki tabloda yabancı dil olarak Türkçe öğrenene bir bireyin gerçek bir iletişim ortamında karşılaşılabileceği ağızlara ait sözcüklerden bir grup belirtilmiştir.

BATI ANADOLU AĞIZLARINDAN ÖRNEKLER:	
Alnacında	Tam karşısında
Anşırtmak	İma etmek
Burma	Musluk
Çilpi	Küçük, ateş tutuşturmakta kullanılan odun parçası
Bağa	Guatr
Çiritmek	Üşümek,titrelemek
Değın	Sıncap
Genk	İşlenmemiş sert toprak
İmgıraz	Hastalıklı, çökmüş (kişi)
Keşir	Havuç
Göcen	Tavşan yavrusu
Göde	Zayıf, çelimsiz
DOĞU VE GÜNEDOĞU ANADOLU AĞIZLARINDAN ÖRNEKLER:	
Bögürçük	Böbrek
Cembek	Kalabalık aile

Yanır	Yara
Mişmiş	Kayısı, zerdali
Pisik	Kedi
Küncü	Susam
Ariş	Asma
Tağa	Pencere
Kara yatılık	Tifo
Tike	Parça (kuşbaşı et)
Öden	Mide
Ölülük	Mezarlık
ORTA ANADOLU AĞIZLARINDAN ÖRNEKLER:	
Bük	Ağaçlık yer
Cilis	İyice, hepten
Çıdırğı	Ateş tutuşturmakta kullanılan kuru dal parçaları
Çörtleğen	Binanın damından yağmur vb. suyunun akmasını sağlayan madeni oluk
Efenekli	Aşırı titiz
Enek	Meyve çekirdeği
Ellik	Sahur
Balak	Tavşan yavrusu
Homukmak	Memnuniyetsizliğini yüz ifadeleriyle belli etmek
Pürçüklü	Havuç
Filke	Musluk

Gidişmek	Kaşınmak
KUZEY ANADOLU AĞIZLARINDAN ÖRNEKLER:	
Güpül	Şişman
Hasarı	Büyük su kanalı
Kemçük	Eğri
Orakayı	Temmuz
Yal	Hayvan yiyeceği
Teğın	Sıncap
Çağ	El yıkama yeri (lavabo), banyo yapma yeri (banyo)
Çerik	Tuzlanmış ve kurutulmuş et
Eze	Teyze
Çiğit	Meyve çekirdeği
Kırtlamak	Isırmak

Yukarıdaki tabloda belirtilen sözcükler coğrafi bölgelerdeki ağızlara ait sözcüklerden sadece bir kısmını içermektedir. Bölgesel ağızlara ait bütün sözcüklerin müfredatlara sistematik şekilde yerleştirilip öğretilmesi pek mümkün değildir; ancak en çok kullanılan ağızsal ifadelerin, günlük iletişimde karşılaşılması en muhtemel olan sözcüklerin belirlenip dil öğrenen bireylerin bu sözcüklerle donatılması ya da en azından bu sözcüklere maruz bırakılarak aşinalık kazanmalarının sağlanması onların geniş bir coğrafi zenginlik gösteren hedef dil Türkçedeki iletişim becerilerini artıracaktır. Ayrıca gerek birçok araştırmacının çalışma ve görüşleri, gerek Avrupa konseyinin eylem odaklı yaklaşımı ve gerekse de toplumdilbilimsel anlayış doğrultusunda bölgesel ağızların eski kötü imajını sildiğini de söyleyebilmekteyiz. Eryılmaz 'ın (2015:26) da belirttiği gibi toplumsal bazı gelenekler geçmişten günümüze yüksek edebi dili yazı diline dönüştürüp yaşatmaya çalışsa da artık ağızlar da “şekilsiz ve kaba jargonlar, cehaletin ve karpisin meyveleri” olmaktan çıkmıştır. Son zamanlarda da medyada, sporda, siyasette, sanatta ve hemen her alanda bu yerel

farklılıklar geçmiş dönemlerin aksine daha fazla görülmektedir. Standart ya da diğer bir adıyla ölçünlü dilin temel alınması anlaşılır ve dilbilgisel anlamda doğru bir yaklaşımdır; ama Papapavlou ve Pavlou'nun (2007:1) da belirttiği gibi bugün birçok araştırmacı arasında standart olmayan ve ağız olarak niteleyebileceğimiz bölgesel farklılıkların da eğitim öğretim ortamında kullanılmasına karşı pozitif bir tutum ve eğilim vardır. Bu pozitif tutum ve eğilimin paralelinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sınıflarında öğrencileri çok farklı iletişim ortamlarına hazır hale getirmek, bir dizi farklı coğrafyadan gelmiş bireylerle karşılaşacakları, iletişim kuracaklarını bilerek onları ağızların gerektirdiği farklı söyleyiş ve telaffuz farklılıklarına karşı algılama, anlama becerileriyle donatmak adına bölgesel ağızlara yer verilmesi ele alınması gereken ciddi bir husustur.

Diğer bir deyişle kültürel ve ağızsal farkındalık yabancı dil sınıflarında çetrefilli olmasının yanında temel unsurlardan biri olmalıdır. Müfredatlar ve materyaller hazırlanırken bu unsurun ihmalî öğrenme süreçlerine ve sonucundaki çıktıya etki edecektir (Gallego, Conley, 2013/2014). Dil öğretiminin temel amacının öğrenen kişiyi gerçek iletişim ortamına hazırlamak olduğunu düşünürsek öğretim sürecinde ağızsal farklılıklara hiçbir şekilde maruz kalmamış bir öğrenci gerçek bir iletişim ortamında zorluklarla karşılaşacaktır. Sınıftaki öğrenme ortamında söz konusu dilsel çeşitliliğin yok sayılması öğrenenleri bütüncül bir dilbilimsel ve kültürel zenginlik yaklaşımdan mahrum bırakacağı gibi bu farkındalık eksikliği sadece öğrenme süreçlerine etki etmekle kalmayacak, öğrenenlerin dile mensup olan ülke ve insanlar hakkındaki dünya görüşünü de oldukça sığ bırakacaktır (Conley, 2013/2014:139). Bayley'in (2005: 8) de belirttiği gibi başarılı bir iletişim ister bir kültür içerisinde isterse farklı kültürlerden bireyler arasında olsun, bir toplum içindeki söz eylemleri anlamayı ve konuşucunun farklı dilsel formları kullanmasındaki anlamı yorumlama yeteneği gerektirmektedir. Özetle Avrupa Konseyinin yabancı dil öğretimi için benimsemiş olduğu eylem odaklı yaklaşım çerçevesindeki çok dillilik ve çok kültürlülük prensibinde kendine yer bulan, toplumdilbilimsel yaklaşımın öğretilerinin doğasında bulunan, yabancı dil öğretimi Amerikan Konseyinin kriterleri ve standartları doğrultusunda kendine yer bulan bölgesel ağızların yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecine sistematik olarak dahil edilmesi uluslar arası standartlarda bir Türkçe öğretimi sağlayacağı gibi, aynı zamanda da kültür aktarımı, bütüncül bir dil öğretimi, dilin tarihsel gelişiminin göz ardı edilmemesi gibi hususlara da değineceğinden dilin yerel-ulusal bir düzlemde de ele alınması ve öğretilmesi söz konusu olacaktır. Nihayetinde buna paralel olarak ağız-söyleyiş-telaffuz farklılıklarının yabancı dil öğretim programlarına dâhil edilmesi konusunda daha birçok araştırmacı hemfikirdir

(Amberg&Vause, 2008; Arteaga, 2000; Arteaga&Llorente, 2004, 2009; Auger&Valdman, 1999; Fox, 2002; Gutiérrez&Fairclough, 2006; Salien, 1998).

KAYNAKÇA

- Amberg, J. S. ve Vause, D. J. (2008). "Teaching Variation: Using IM In The Introductory Linguistics Classroom", *American Speech: A Quarterly of Linguistic Usage*, Durham, NC, Duke University Press 83(2), pp. 230-237.
- American Council on the Teaching of Foreign Languages (ACTFL) (1999): "Standards For Foreign Language Learning: Executive Summary" (04.12.2012): <http://goo.gl/5Ii23H>
- Arteaga, D. L. (2000). "Articulatory phonetics in the first-year Spanish classroom", *Modern Language Journal*, 84(3), *National Federation of Modern Language Teachers Associations and Blackwell Publishing*, West Sussex, pp. 339-354.
- Arteaga, D. L. ve Llorente, L. (2004). "Undergraduate Curriculum In Spanish: Should History Of The Spanish Language Courses Be History?" *Paper presented at the 61st annual meeting of the South Central Modern Languages Association*, New Orleans, Louisiana.
- Arteaga, D. L. ve Llorente, L. (2009). *Spanish As An International Language: Implications For Teachers And Learners*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Auger, J. ve Valdman, A. (1999). "Letting French Students Hear The Diverse Voices Of Francophony", *The Modern Language Journal* 83. *National Federation of Modern Language Teachers Associations and Blackwell Publishing*, West Sussex, pp. 403-416.
- Bayley, R. (2005). *Second Language Acquisition Second Language Acquisition and Sociolinguistic Variation*, *Intercultural Communication Studies XIV:2*
- Adıgüzel, A. (2013). *Dünyada ve Türkiye Türkçesinde Ağız Çalışmaları ve Yöntemler. Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/9 Summer 2013, p.387-401, ANKARA-TURKEY
- Baylon, C. (1997). *Sociolinguistique, Société, Langue Et Discours*, Paris: Nathan.
- Boz, E. (2008). *Ağız Atlasları, Turkish Studies International PeriodicalFor the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/3 Spring 2008
- Buran, A. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme, Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1 Winter 2011, p. 41-54, TURKEY.
- Demir, N. (2002). *Ağız Terimi Üzerine, Türkbilig*, 4, 105-116.

- Einstein, M. (1986). Target language variation and second-language acquisition: Learning English in New York City. *World Englishes*, 5, 31–46. doi: 10.1111/j.1467-971X.1986.tb00638.x
- Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Eryılmaz, R. (2015). Çameli İlçesi Ağzı ve Çameli Ortaokullarında Eğitim Gören Öğrencilerin Yerel Ağız Özelliklerinin Türkçe Eğitimine Etkisi, PAMUKKALE UNİVERSİTESİ.
- Fox, C. (2002). “Incorporating variation in the French classroom: A pedagogical norm for listening comprehension”, Gass, S., Bardovi-Harlig, K., Magnan, S.S.&Walz, J: *Pedagogical Norms for Second and Foreign Language Learning and Teaching: Studies in Honour of Albert Valdman*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins, pp. 201-219.
- Gallego, M. ve Conley, R. (2013-2014). Raising Dialectal Awareness In Spanish As A Foreign Language Courses, *Revista Internacional de Filología, Comunicación y sus Didácticas*
- Gemalmaz, E. (1989). Ağız bilimi üzerine genellemeler. *Halit Fikret Alasya'ya Armağan*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Gemalmaz, E. (1999). “Ağız Bilim Araştırmalarının Gerekliliği” *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.4-13, Ankara.
- Gemalmaz, E. (2010). Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler, *Türkçenin Derin Yapısı*, (Yay. Hzl. Cengiz Alyılmaz-Osman Mert), Ankara: Belen Yayıncılık, 331-349.
- Ginn & Company (2005). *Kaleidoscope Teacher’s guideTour*. Uk. Harcourt Education Limited. Retrieved from http://books.google.com.bd/books?id=ekRJ3RIPBJoC&pg=PA6&dq=diect+and+cognitive+development&hl=en&sa=X&ei=jH7VUYvsAcfLrQe114C4DQ&redir_esc=y#v=onepage&q=diect%20and%20cognitive%20development&f=false
- Goh, C. (1999). How much do learners know about the factors that influence their listening comprehension? *Hong Kong Journal of Applied Linguistics*, 4, 17-41.
- Gold, M. A. (2015). Learners’ attitudes toward second language dialectal variations and their effects on listening comprehension. *Hawaii Pacific University TESOL Working Paper Series* 13, 18-30
- Gutiérrez, M. ve Fairclough, M. (2006). “Incorporating linguistic variation into the classroom”. In Salaberry, Rafael&Lafford, Barbara: *The Art of Teaching Spanish: Second Language Acquisition from Research to Practice*, Washington, DC: Georgetown UP, pp. 173-191.
- Günday, R. (2013). Çok Dillilik Ve Çok Kültürlülük Bağlamında Yabancı Dil Öğretimine Toplumdilbilimsel Yaklaşım, *TurkishStudies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/10 Fall 2013, p. 313-330, ANKARA-TURKEY

- Hyltenstam, K. (1981b). Understanding varieties of the target language. Working Papers, 20. Department of General Linguistics, Lund University. 1-26.
- İmer, K. (1987). "Kuramsal Bir Bakış ve Dil Türleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.: 31 S.: 1-2, ss.: 213-230.
- İşisağ, K. U. (2006). "Toplumdilbilimin Yabancı Dil Öğretimine Katkısı", *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl 13/38, ss: 279-286.
- Karahan, L. (1996). Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara.
- Kayra, E. (1991). "Lehçe Bilimi ve Dil Haritaları" *Türk Dili*, s.479, Ankara 1991 s.299-306
- Korkmaz, Z. (1976). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu Ve Karşılaştığı Sorunlar.
- Korkmaz, Z. (2003). Gramer Terimleri Sözlüğü, *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara.
- Melchers, G. ve Shaw, Philip. (2003). World Englishes. London: *Hodder Education*. Print.
- Papapavlou, A. ve Pavlou, P. (2007). Sociolinguistic and Pedagogical Dimensions of Dialects in Education (pp.1-30). Retrieved from <http://www.c-s-p.org/flyers/9781847181596-sample.pdf>
- Salien, J-M. (1998) "Quebec French: Attitudes and pedagogical perspectives", *The Modern Language Journal*, 82. National Federation of Modern Language Teachers Associations and Blackwell Publishing, West Sussex, pp. 95-102.
- Schmidt, B. L. (2011). Acquisition Of Dialectal Variation In A Second Language:L2 Perception Of Aspiration Of Spanish /S/.
- Sneed, C. (2012). Arabic Diglossia and Arabic Language Teaching: Teaching and Learning Vernacular and Standard Varieties.
- Vardar, B. (1980). Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Y. Ankara.
- Varshney, L. R. (1985). An Introductory Textbook of Linguistics & Phonetics. Dhaka : Bangladesh. BOC Ltd.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.